

Scheiden: motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten

Arie de Graaf

Per jaar gaan in Nederland ongeveer 100 duizend paren die gehuwd of niet-gehuwd samenwonen uit elkaar. Hierbij zijn naar schatting tussen de 50 en 60 duizend kinderen betrokken. Als reden voor scheiding worden problemen in de relatiesfeer vaak genoemd. Vier op de tien gescheiden personen noemen een relatie met een ander als belangrijke reden waarom ze uit elkaar zijn gegaan. Eveneens vier op de tien geven aan dat hun karakter botst met dat van de partner. Om inzicht te krijgen in hetgeen er in het jaar na de scheiding met ex-partners en kinderen gebeurt, richt dit onderzoek zich op het verhuisgedrag van ex-partners en kinderen en op de mate waarin het contact met de ex-partner en de kinderen in stand blijft.

1. Inleiding

De afgelopen dertig jaar hebben grote veranderingen plaatsgevonden in de relatievorming. Naast het traditionele gezinshuishouden hebben andere huishoudensvormen, zoals het eenpersoonshuishouden, het eenoudergezin en ongehuwd samenwonen, een vaste plaats verworven in de samenleving. Zo telde Nederland op 1 januari 2005 444 duizend eenoudergezinnen, waarvan de helft was ontstaan door echtscheiding.

Het aantal huwelijken dat door echtscheiding wordt beëindigd, is in de jaren zeventig en begin jaren tachtig sterk toegenomen. In de jaren negentig lag het aantal echtscheidingen zelfs ruim boven de 30 duizend per jaar. In 1994 werd een piek waargenomen, die samenhang met de vereenvoudigde wetgeving op het gebied van scheidingsrecht in 1993. De toename van het aantal echtscheidingen in de loop van de 20^e eeuw hing samen met maatschappelijke ontwikkelingen, zoals emancipatie en een afnemende invloed van het geloof. De ontzuiling droeg bij aan een veraging van de sociale kaders.

Het huwelijk is dan ook sterk van karakter veranderd. Het opleidingsniveau van vrouwen en hun participatie op de arbeidsmarkt zijn fors gestegen, waardoor vrouwen financieel minder afhankelijk zijn geworden van hun echtgenoot. Daarmee verloor het huwelijk, dat traditioneel een sterk complementaire taakverdeling kende, een belangrijke praktische bestaansgrond. Door de verbetering van sociale voorzieningen, zoals de Bijstand, werd het mogelijk dat een moeder met haar kinderen na echtscheiding een economisch zelfstandig leven kon leiden. Ook versoepelde de overheid in 1971 de wetgeving, waardoor het eenvoudiger werd om uit elkaar te gaan. Geleidelijk verdween het stigma dat op echtscheiding rustte.

Doordat het aantal echtscheidingen zo sterk is toegenomen, hebben steeds meer kinderen in hun jeugd een scheiding meegemaakt. Voor kinderen verandert hierdoor niet alleen de relatie met hun ouders, maar ook hun verdere leven.

Gegevens

De gegevens in dit artikel zijn voor het merendeel afkomstig uit het Onderzoek Gezinsvorming 2003 (OG2003) van het CBS. Ook worden gegevens gepresenteerd afkomstig uit de GBA (Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens). Deze gegevens hebben betrekking op echtscheidingen, flitsscheidingen en het uit elkaar gaan van niet-gehuwden. In het Onderzoek Gezinsvorming zijn gegevens verzameld over de sociaal-demografische kenmerken van mensen die in Nederland wonen. Het gaat daarbij om de huidige gezinssamenstelling en relaties, maar ook om verwachtingen ten aanzien van toekomstige relaties en het krijgen van kinderen.

Het Onderzoek Gezinsvorming wordt sinds 1974 om de circa vijf jaar gehouden. In de periode februari tot en met juni 2003 is het laatste Onderzoek Gezinsvorming uitgevoerd. Aan dit onderzoek namen 3,9 duizend mannen en 4,2 duizend vrouwen van 18–62 jaar deel. Per huishouden is telkens slechts één persoon ondervraagd. Voor het onderzoek dat hier wordt gepresenteerd, zijn mannelijke en vrouwelijke respondenten geselecteerd die ooit een echtscheiding hebben meegemaakt of ooit uit elkaar zijn gegaan na een periode van ongehuwd samenwonen. Aangezien de ex-partner niet is ondervraagd, is de informatie over de scheiding afkomstig van één persoon. In geval iemand meerdere keren is gescheiden, hebben de gegevens uit de steekproef betrekking op de laatste scheiding.

In het OG2003 zijn door middel van een aantal gesloten vragen de redenen vastgesteld waarom de laatste relatie van de respondent is beëindigd. Daarna is gevraagd naar de belangrijkste reden voor beëindiging van de relatie. Vervolgens zijn vragen gesteld over het verloop van de scheiding. Vastgesteld is wie de beslissing nam om uit elkaar te gaan en wie als eerste, en om welke reden, het huis verliet. Gevraagd is verder naar het contact tussen de ex-partners en het contact tussen de eventuele thuiswonende kinderen en de ex-partners. Daarbij is gekeken naar de situatie in het eerste jaar volgend op de scheiding.

Ten slotte zijn vragen gesteld over de regelingen die na de scheiding voor de kinderen zijn getroffen. Als er meerdere kinderen zijn, is eerst vastgesteld of voor alle kinderen dezelfde regeling is getroffen. Vervolgens is vastgesteld of er sprake was van co-ouderschap. Was dit niet het geval, of was niet voor alle kinderen sprake van co-ouderschap, dan is nagegaan waar het kind of de kinderen direct na het beëindigen van de relatie zijn gaan wonen.

De gevolgen die voor kinderen in onderzoek meestal worden gevonden, hebben betrekking op de schoolprestaties, (wan)gedrag, psychologisch en emotioneel welbevinden, zelfbeeld en sociale relaties (Spruijt et al., 2002). Ook hebben kinderen van gescheiden ouders een grotere kans om zelf een echtscheiding mee te maken (De Graaf, 2002; Steenhof en Prins, 2005).

Dit artikel gaat in op de recente ontwikkelingen rond (echt) scheiding en op de redenen waarom mensen uit elkaar gaan. Aan de orde komt de vraag wie het initiatief nam, wat het verhuisgedrag was na de scheiding en waar de kinderen gingen wonen. Verder wordt nagegaan hoe het binnen één jaar na scheiding gesteld is met het contact tussen de ex-partners en het contact van de ex-partners met de kinderen.

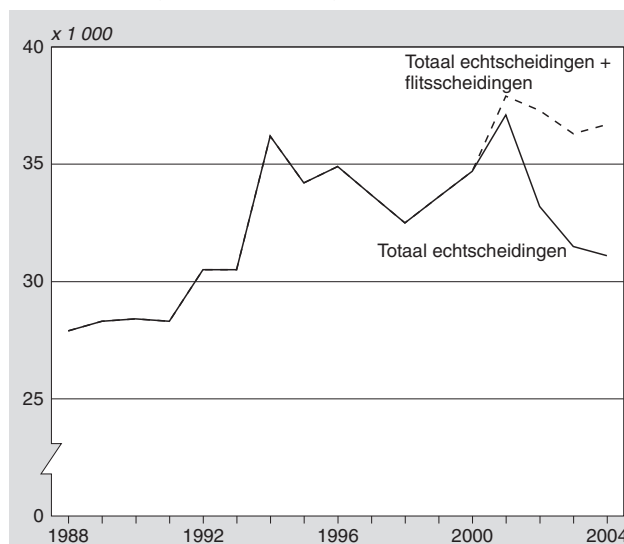
2. Resultaten

Uit elkaar

Sinds 1995 schommelt het jaarlijks aantal echtscheidingen rond de 34 duizend, met een uitschieter in 2001 van 37 duizend. Hoewel het aantal echtscheidingen sinds halverwege de jaren negentig niet verder is toegenomen, is het totale aantal relatieontbindingen wel gestegen. Er vonden immers steeds meer relatieontbindingen plaats van niet-gehuwde samenwonenden en van gehuwden die hun relatie omzetten in een partnerschap en dit partnerschap vervolgens beëindigden. De mogelijkheid van een dergelijke 'flitsscheiding' blijkt voor veel paren een serieus alternatief te zijn voor een formele echtscheiding. Het aantal echtscheidingen is gedaald van 37 duizend in 2001 naar 31 duizend in 2004. Deze daling wordt vrijwel volledig gecompenseerd door de toename van het aantal flitsscheidingen. Hierdoor is het totaal aantal huwelijken dat door een echtscheiding of flitsscheiding wordt beëindigd de afgelopen jaren vrijwel gelijk gebleven (*grafiek 1*).

Het aantal niet-gehuwd samenwonenden is sinds de jaren tachtig sterk gestegen. Op dit moment wonen ruim 700 duizend paren niet-gehuwd samen. Dit aantal is desondanks aanzienlijk kleiner dan dat van gehuwde paren (bijna 3,5 miljoen), maar de kans op een relatie-ontbinding is bij niet-gehuwd samenwonenden groter dan bij gehuwden. In de afgelopen jaren zijn er naar schatting jaarlijks, in ab-

1. Echtscheidingen en flitsscheidingen, 1988–2004

Bron: CBS Bevolkingsstatistieken.

solute aantallen, twee keer zoveel relaties van niet-gehuwd samenwonenden ontbonden als van gehuwden. Per jaar werden dus ongeveer 100 duizend relaties door scheiding ontbonden (Steenhof en Harmsen, 2002).

Niet-gehuwd samenwonenden

Niet-gehuwd samenwonenden gaan veel sneller uit elkaar dan gehuwde paren. Zo is slechts 12 procent van de vrouwen die eind jaren tachtig trouwden en voor het huwelijk niet hebben samengewoond binnen acht jaar gescheiden (*staat 1*). Van de vrouwen die in dezelfde periode gingen samenwonen, woonde bijna 30 procent binnen acht jaar niet meer samen met de oorspronkelijke partner (*staat 2*). Vooral kort na het begin van de samenwoning of het huwelijk zijn de verschillen tussen gehuwde en samenwonende paren vrij groot. Zo varieert het aandeel van de niet-gehuwde vrouwen die gingen samenwonen en van wie binnen drie jaar de relatie is verbroken tussen de 8 en 23 procent. Van de gehuwde vrouwen is binnen drie jaar 1 tot 4 procent gescheiden. Bij een relatief lange relatieduur zijn de verschillen tussen samenwoners en gehuwden minder groot, wat samenhangt met het feit dat na acht jaar de ongehuwd samenwonenden in meerderheid zijn getrouwd.

Staat 1
Voor het eerst gehuwde vrouwen waarvan het huwelijk ontbonden is door echtscheiding

Periode begin huwelijk	Gescheiden binnen (cumulatief)								Totaal aantal gehuwden
	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	8 jaar	13 jaar	18 jaar	19+ jaar	
	%								<i>abs.=100%</i>
1960–1969	0	1	1	2	7	11	14	22	517
1970–1979	0	1	3	4	10	14	19	24	803
1980–1984	0	2	5	7	11	16	21		321
1985–1989	0	0	2	4	12	20			289
1990–1994	0	3	6	8	18				319
1995–1999	1	4	4	6					285

Staat 2**Voor het eerst samenwonende vrouwen (eerste relatie) waarvan de relatie verbroken is door scheiding**

Periode begin ongehuwd samenwonen	Verbroken binnen (cumulatief)								Totaal aantal samenwoners
	1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	8 jaar	13 jaar	18 jaar	19+ jaar	
	%								abs.=100%
1970–1979	2	6	8	10	17	18	19	19	262
1980–1984	1	3	6	9	26	28	28		232
1985–1989	5	12	18	21	29	32			302
1990–1994	5	9	14	18	26				327
1995–1999	6	16	23	25					334

Reden voor scheiding

In het Onderzoek Gezinsvorming 2003 (OG2003) is aan respondenten die een scheiding hebben meegemaakt een aantal redenen voorgelegd, met de vraag aan te geven welke reden van toepassing was op de laatst meegemaakte (echt)scheiding. De meeste mensen die hun relatie hebben verbroken, noemden meerdere redenen.

Problemen in de relatiesfeer worden door zowel mannen als vrouwen vaak genoemd (*staat 3*). Bijna vier op de tien gescheiden personen gaven als reden voor de echtscheiding aan dat er iemand anders in het spel was en/of dat de karakters botsten. Ook 'het op elkaar uitgekeken zijn' en 'onverenigbare toekomstplannen' werden relatief vaak genoemd. Opvallend is dat vrouwen veel vaker lichamelijk geweld en/of verslavingsproblemen noemden dan mannen (bijna één op de vijf, tegen 1 à 2 procent onder mannen). In hoeverre laatstgenoemde redenen betrekking hebben op de vrouw of op de man, kan niet uit het onderzoek worden afgeleid. Wel is het aannemelijk dat vrouwen deze redenen vaker als een probleem binnen de relatie zullen ervaren, omdat mannen frequenter dan vrouwen geweld plegen of verslavingsproblemen hebben (CBS, 2001).

Vaak zullen niet-gehuwd samenwonenden die uit elkaar gaan jonger zijn en een kortere relatieduur hebben dan gehuwden. Zij noemen in grote lijnen dezelfde redenen voor het verbreken van de relatie als gehuwden. Een verschil is dat niet-gehuwden vaker aangeven dat onverenigbaarheid van hun toekomstplannen een reden was om uit elkaar gaan, en minder vaak dat er een derde in het spel was. De eerstgenoemde reden past in het beeld dat ongehuwd samenwonen vaak een 'proefhuwelijk' is.

Staat 4 werpt licht op de vraag of de duur van het huwelijk, inclusief de duur van het samenwonen voorafgaand aan het huwelijk, van invloed is geweest op de redenen van echtscheiding. Mannen die 16 jaar of meer hebben samengewoond, noemen relatief vaak dat er iemand anders in het spel was, dat men op elkaar uitgekeken was of dat er gezondheids- of seksuele problemen waren. Een kwart van de mannen met een korte huwelijksduur noemt onverenigbare toekomstplannen als reden om te scheiden. Voor de vrouwen met een lange huwelijksduur worden 'iemand anders in het spel' en 'gezondheidsproblemen' relatief vaak genoemd. Redenen die vaak worden genoemd bij een korte relatieduur hebben te maken met plannen voor de toekomst, zoals het wel of niet krijgen van kinderen, en met verschillende karaktereigenschappen.

Staat 3**Redenen die een belangrijke rol speelden bij relatie-ontbinding**

	Echtscheiding		Uit elkaar gaan van niet gehuwd samenwonenden	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
	%			
– karakters botsen	38	38	46	39
– iemand anders in het spel	38	37	22	31
– op elkaar uitgekeken	28	18	35	26
– toekomstplannen onverenigbaar	19	15	27	29
– gezondheidsproblemen	9	11	9	11
– financiële problemen	9	13	7	8
– seksuele problemen	6	9	3	8
– (schoon-)familie/kinderen	6	4	2	4
– kindrewens onverenigbaar	4	4	7	10
– sociale/culturele verschillen	4	4	3	3
– verslavingsproblemen	2	18	4	16
– lichamelijk geweld	1	19	1	10
– te jong/leeftijdverschil te groot	1	1	2	4
– jaloezie/geen vertrouwen	1	2	3	4
– overige redenen/ geen antwoord	7	4	5	2
	abs.=100%			
Totaal aantal respondenten	363	496	483	461

N.B. Respondenten konden meerdere redenen noemen; daarom tellen de percentages per kolom niet op tot 100.

Staat 4**Redenen die een belangrijke rol speelden bij echtscheiding naar duur van de samenwoonrelatie**

	Duur samenwoonrelatie			
	0-5 jaar		16 jaar of meer	
	mannen		vrouwen	
	%			
- karakters botsen	38	36	44	34
- iemand anders in het spel	29	43	29	42
- op elkaar uitgekeken	19	36	15	16
- toekomstplannen onverenigbaar	23	18	23	14
- gezondheidsproblemen	4	11	3	19
- financiële problemen	14	11	14	9
- seksuele problemen	1	10	8	9
- lichamelijk geweld	1	1	15	17
- kinderwens onverenigbaar	3	2	7	0
- verslavingsproblemen	5	3	20	19
	<i>abs.=100%</i>			
Totaal aantal respondenten	78	115	108	155

N.B. Respondenten konden meerdere redenen noemen; daarom tellen de percentages per kolom niet op tot 100.

De beslissing

Aan zowel mannen als vrouwen die een (echt)scheiding hebben meegemaakt is gevraagd wie als eerste de beslissing nam om uit elkaar te gaan.

Uit *staat 5* blijkt dat de antwoorden van mannelijke en vrouwelijke respondenten verschillen. Bij zeven op de tien scheidingen zegt de vrouw dat zij het initiatief heeft genomen. Mannen zeggen echter dat de vrouw bij slechts vier op de tien scheidingen de beslissing nam om uit elkaar te gaan. Dat beide partners min of meer tegelijk tot de slotsom kwamen om uit elkaar te gaan, wordt door beide seksen overeenkomstig gerapporteerd: dit percentage ligt rond de tien.

De antwoorden op deze vraag blijken sterk persoonsgebonden te zijn. Beide ex-partners willen het gevoel hebben

dat men de regie van het uit elkaar gaan in handen heeft (gehad). Uit de echtscheidingsverzoeken bij de rechtbank blijkt dat in 1995 bij zes op de tien echtscheidingen de vrouw het verzoek heeft ingediend en bij twee op de tien de man. Tegenwoordig wordt bij de helft van de echtscheidingen een gezamenlijk verzoek ingediend. Nog steeds dienen twee keer zoveel vrouwen als mannen een verzoek tot echtscheiding in (CBS, 2005).

Er bestaat een verband tussen het nemen van het initiatief om uit elkaar te gaan en de belangrijkste reden om te scheiden. Was er iemand anders in het spel, dan geven mannen in meerderheid aan dat de vrouw de beslissing nam om uit elkaar te gaan. Het aandeel ex-paren dat om deze reden samen de beslissing nam om de relatie te verbreken, ligt rond de 9 procent.

Staat 5**Initiatief tot scheiden naar enkele belangrijke redenen om uit elkaar gaan**

	Beslissing ging uit van			Totaal aantal respondenten
	man	vrouw	beiden	
	%			<i>abs.=100%</i>
<i>Respondent: man</i>				
Totaal ooit gescheiden mannen	45	40	14	849
waaronder				
- op elkaar uitgekeken	41	44	16	151
- karakters botsen	50	30	20	222
- toekomstplannen onverenigbaar	44	38	18	78
- iemand anders in het spel	40	51	9	162
<i>Respondent: vrouw</i>				
Totaal ooit gescheiden vrouwen	21	70	9	971
waaronder				
- op elkaar uitgekeken	22	69	9	80
- karakters botsen	17	77	6	185
- toekomstplannen onverenigbaar	26	53	21	53
- verslavingsproblemen	3	88	9	98
- iemand anders in het spel	36	55	9	251

Wordt uitgegaan van de informatie van de vrouw, dan blijkt dat bij de reden 'toekomstplannen waren onverenigbaar' een vijfde van de ex-partners beiden het initiatief hebben genomen om de relatie te verbreken. Bij verslavingsproblemen, die vaak betrekking hebben op de man, nam in negen op de tien gevallen de vrouw als eerste de beslissing om uit elkaar te gaan.

Wie vertrekt?

Nadat de beslissing is gevallen om de relatie te beëindigen, verlaat doorgaans een van de partners de woning. Om meer inzicht te krijgen in het verhuisgedrag van de ex-partners, is in het onderzoek gevraagd wie als eerste het huis heeft verlaten. Voor de totale groep die ooit gescheiden is of uit elkaar is gegaan, blijkt dat van ruim de helft van de paren de vrouw gaat verhuizen (*staat 6*). Dat beiden direct na de scheiding de woning verlaten, komt zelden voor. Deze vraag is aan zowel mannen als vrouwen gesteld, en de antwoorden van beide seksen komen sterk overeen. Uit nadere analyse blijkt dat het verlaten van de woning door de man of de vrouw sterk samenhangt met het eigendom van de woning. Bij ruim acht op de tien scheidingen is het de eigenaar van de woning die in het huis achterblijft.

Staat 6
Uit huis gaan van gescheidenen naar woningbezit (respondent: man + vrouw)

Eigenaar woning	Als eerste ging uit huis			Totaal aantal respondenten
	man	vrouw	beiden	
	%			abs.=100%
Man	13	86	1	195
Vrouw	83	17	0	94
Beiden	39	57	4	509
Huurwoning	47	50	3	1 017
Totaal	43	54	2	1 817

Ook de aanwezigheid van kinderen tijdens de scheiding speelt een rol. Van echtparen met kinderen die ten tijde van de echtscheiding in een huurwoning woonden, blijft in zes op de tien gevallen de moeder, doorgaans met de kinderen, in de woning achter. Deze beslissing ligt voor de hand, omdat de kinderen zo niet worden belast met een verhuizing, met alle gevolgen van dien. Uit onderzoek uitgevoerd door Fokkema (2001) in het kader van het onderzoeksprogramma *Scheiding in Nederland* (SIN), blijkt eveneens dat in 60 procent van de echtscheidingsgevallen waarbij thuiswonende kinderen zijn betrokken, de man het huis verlaat.

Bij niet-gehuwd samenwonenden zonder kinderen die in een huurwoning wonen, verlaat in zes op de tien gevallen juist de vrouw het huis. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat vaak bij ongehuwd samenwonenden één partner – vaker de man dan de vrouw – de hoofdhurder is. Bij relatieverbreking zal doorgaans deze huurder in de woning blijven wonen.

Kinderen en scheiding

Het aantal kinderen onder de 18 jaar dat is betrokken bij een echtscheiding bedraagt de laatste jaren bijna 35 duizend per jaar. Het aantal kinderen dat betrokken is bij een flitscheiding ligt jaarlijks op bijna 5 duizend. Naar schatting 18 duizend kinderen zijn ten slotte betrokken bij verbrekingen van niet-gehuwde samenwoningrelaties. Per jaar maken dus tussen de 50 en 60 duizend kinderen een scheiding van de ouders mee.

Sinds 1 januari 1998 geldt dat het ouderlijk gezag na scheiding in principe voortduurt. Eenhoofdig gezag is uitzondering geworden. Vóór 1998 was het tegenovergestelde het geval: eenhoofdig gezag was na echtscheiding regel en gezamenlijk gezag uitzondering. De plaats waar de kinderen gaan wonen, staat los van het gezag over de kinderen. In het verzoekschrift tot echtscheiding of een gemeenschappelijk verzoek, waarin alle wensen van beide partijen zijn opgenomen, zijn gegevens vermeld over huisvesting, alimentatie, omgangsregeling en verdeling van de boedel. Uit het Onderzoek Gezinsvorming (OG98) van het CBS bleek dat 80 procent van de respondenten die in het ouderlijk huis een echtscheiding van de ouders hebben meegemaakt bij de moeder bleef wonen; 15 procent bleef bij de vader wonen en een klein deel woonde afwisselend bij vader en moeder, of in een pleeggezin of kindertehuis (De Graaf, 2001). In het OG2003 is aan respondenten die zelf een scheiding hebben meegemaakt, gevraagd of zij tijdens de scheiding thuiswonende kinderen hadden en zo ja, bij wie de kinderen direct na het beëindigen van de relatie gingen wonen. Ook is gevraagd of er een regeling was getroffen betreffende het zogenaamde co-ouderschap.

Over het co-ouderschap wordt door mannen en vrouwen verschillend gerapporteerd (*staat 7*). De vraag met de inleiding 'Soms wordt er na het beëindigen van een relatie een regeling getroffen waarbij kinderen deels bij de ene ouder en deels bij de andere ouder wonen, het zogenaamde co-ouderschap. Was er bij uw kinderen sprake van deze regeling?' wordt door mannelijke respondenten in een kwart van de gevallen bevestigend beantwoord. Voor vrouwen ligt dit aandeel op 10 procent. Het vermoeden bestaat dat vaders de antwoorden enigszins overschatten, door de omgangsregeling als co-ouderschap te interpreteren. Men kan hierbij denken aan vaders bij wie de kinderen één keer in de veertien dagen het weekend doorbrengen. Bij moeders zou van een onderschatting sprake kunnen zijn. Gezien de diversiteit aan regelingen en afspraken is het moeilijk één model te geven voor co-ouderschap. Hoe de uiteindelijke regeling eruit zal zien, hangt af van de kwaliteit van de relatie tussen de ouders, van de afstand tussen de huizen van de ouders en van een eventuele nieuwe relatie van een of beide ouders (Singendonk en Meesters, 2002). Een andere variant is dat niet de kinderen, maar de ouders van huis wisselen. Op grond van de antwoorden van zowel mannen als vrouwen in het OG2003 blijkt dat bijna 80 procent van de kinderen na de scheiding bij de moeder woont en ruim 5 procent bij de vader. Co-ouderschap, waarbij het kind deels bij de vader en deels bij de moeder woont, komt in 15 procent van de gevallen voor. Een klein deel van de kinderen gaat na de scheiding van hun ouders zelfstandig wonen. Uit eerder onderzoek (Kal-

mijn en De Graaf, 2000; De Graaf, 2001) is gebleken dat het co-ouderschap nog relatief weinig voorkomt, maar dit kan te maken hebben met het feit dat de gegevens betrekking hadden op jaren waarin het co-ouderschap nog in de kinderschoenen stond.

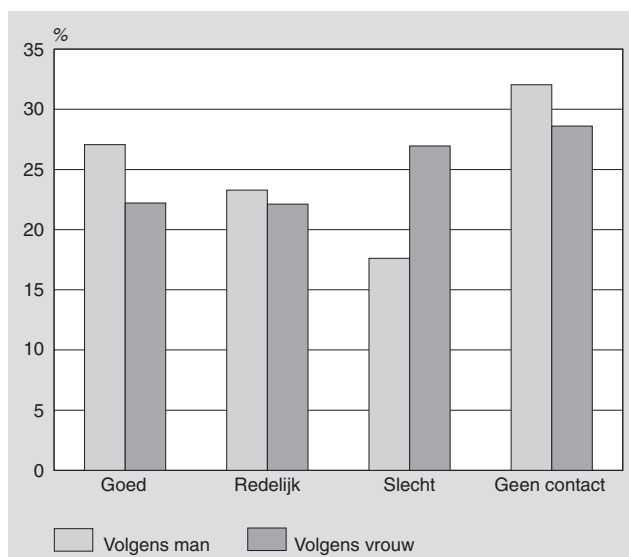
Staat 7
Woonsituatie kinderen na scheiding

	Respondent		Totaal
	man	vrouw	
	%		
Co-ouderschap	23	10	15
wonen bij vader	10	3	6
wonen bij moeder	65	86	76
zelfstandig/familie/overig	3	1	2
	<i>abs.=100%</i>		
Totaal aantal respondenten	305	435	740

Contact ex-partners

Nadat één van beide partners nieuwe huisvesting heeft gevonden of zelfs beiden de woning hebben verlaten, blijkt dat ongeveer de helft van de ex-partners in het eerste jaar nadat de relatie is verbroken redelijk tot goed contact heeft met de ex-partner (*grafiek 2*). Vrouwen zijn over het algemeen iets negatiever over het contact met de ex-man dan mannen over het contact met hun ex-vrouw. Een kwart van de vrouwen is van mening dat de relatie met de ex-partner kort na de scheiding slecht was. Mannen hebben een iets positiever beeld van het contact met hun ex-vrouw: slechts één op de vijf vindt het contact slecht. Aan volwassenen die een echtscheiding van de ouders hebben meegemaakt toen ze nog bij hun ouders woonden, is in het OG98 gevraagd hoe zij het contact tussen hun ouders vonden in de jaren na de scheiding. Uit de antwoorden van de volwassen kinderen blijkt dat vier op de tien gescheiden partners

2. Contact tussen de ex-partners in eerste jaar na beëindiging van de relatie

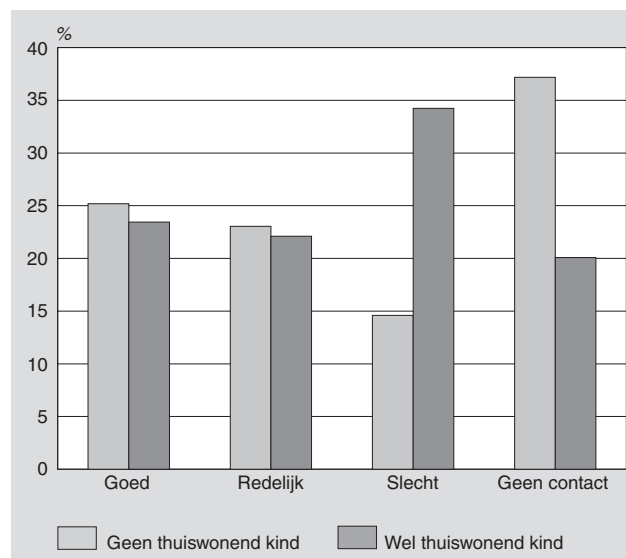

geen contact meer met elkaar hadden. Bij drie op de tien ex-partners was het onderlinge contact slecht en bij nog eens drie op de tien was het redelijk tot goed (De Graaf, 2001). Deze cijfers hebben betrekking op een ruimere periode dan één jaar na echtscheiding. Dit verklaart waarschijnlijk waarom het contact tussen de ex-partners slechter is dan gerapporteerd in het OG2003. Naarmate de periode sinds de scheiding langer is, neemt het contact tussen de ex-partners immers af (Fischer, 2004).

De aanwezigheid van thuiswonende kinderen bij het verbreken van de relatie bepaalt in belangrijke mate of er wel of geen contact is tussen de ex-partners. Zijn er geen kinderen bij de scheiding betrokken, dan hebben vier op de tien ex-partners geen contact meer met elkaar (*grafiek 3*). Zijn er wel kinderen bij het verbreken van de relatie, dan geldt dit voor twee op de tien. Wel is opvallend dat bij de aanwezigheid van kinderen het contact tussen de ouders vaak slecht is (34 procent). De helft van de ex-partners heeft redelijk tot goed contact met elkaar, ongeacht de aanwezigheid van kinderen.

Ook Fischer (2004) constateerde een sterk verband tussen het wel of niet aanwezig zijn van kinderen bij de echtscheiding en het contact tussen de ouders na de scheiding. Meer dan 30 procent van de paren zonder kinderen verloor het contact met de ex-partner in het eerste jaar na de scheiding, tegen 10 procent van de paren met kinderen. Uit de uitkomsten van het OG2003 kan worden afgeleid dat jaarlijks 11 duizend kinderen worden geconfronteerd met gescheiden ouders die geen contact meer met elkaar hebben, en ongeveer 19 duizend kinderen met gescheiden ouders die een slecht onderling contact hebben.

3. Contact tussen de ex-partners in eerste jaar na beëindiging van de relatie naar aanwezigheid kinderen

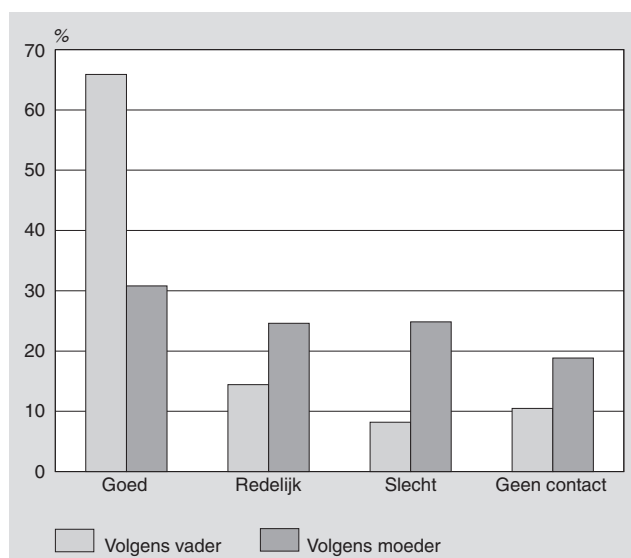
Contact kinderen met ouders

Aan zowel mannelijke als vrouwelijke respondenten die ooit een scheiding hebben meegemaakt, is gevraagd hoe het contact was tussen het kind en de vader en het kind en de moeder in het eerste jaar na de scheiding. Deze vraag is door de ouders heel verschillend beantwoord. Over de

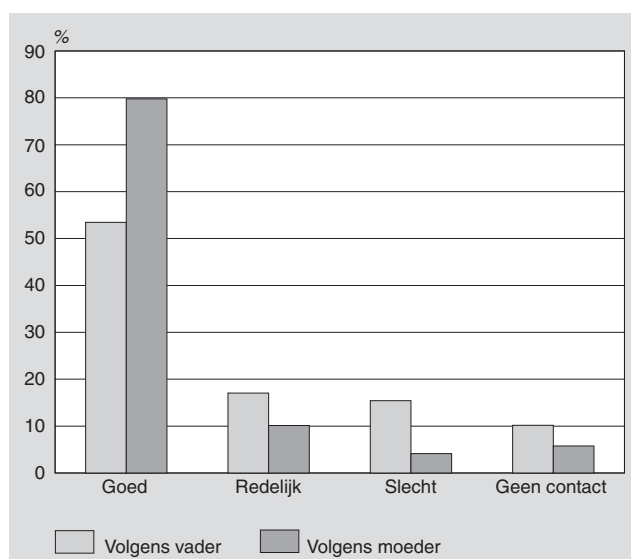
mate van contact van het kind met de vader wordt door vaders een positiever beeld gegeven dan door moeders. Moeders schetsen een veel negatiever beeld van het contact van de vader met de kinderen. Vanuit het gezichtspunt van de vader blijkt dat vaders in 18 procent van de gevallen geen of slecht contact hebben met de kinderen (*grafiek 4*). Moeders zijn veel negatiever over de relatie tussen vader en kinderen: volgens hen heeft 44 procent geen of slecht contact. Wat betreft het contact van de moeder met de kinderen kan worden vastgesteld dat zij volgens eigen opgave in negen op de tien gevallen redelijk tot goed contact hebben (*grafiek 5*). Vanuit het gezichtspunt van de vader geldt dit voor zeven op de tien moeders. Dit positieve beeld wordt enigszins verklaard door het feit dat de kinderen vaak bij de moeder zijn gaan wonen.

Er bestaat een sterk verband tussen het contact van de ex-partners onderling en het contact van de ex-partners met de kinderen. Hoe slechter het contact tussen de (ex)-

4. Contact tussen vader en kind in eerste jaar na beëindiging van de relatie

5. Contact tussen moeder en kind in eerste jaar na beëindiging van de relatie

partners, hoe slechter het contact tussen ouders en kinderen. Als er geen contact is tussen de ouders, is er heel vaak ook geen contact tussen de kinderen en de ouders (*staat 8 en 9*).

Staat 8 Contact tussen kind en vader in eerste jaar dat relatie na beëindiging van de relatie

Contact tussen kind en vader	Mening van	
	vader	moeder
<i>Contact tussen de ex-partners: goed</i>		
%		
Goed	90	74
Redelijk	7	20
Slecht	1	3
Geen contact	2	2
Weet niet	0	0

abs.=100%

Totaal 86 89

Contact tussen de ex-partners: geen contact

%

Goed	35	6
Redelijk	7	10
Slecht	17	24
Geen contact	37	56
Weet niet	4	3

abs.=100%

Totaal 54 94

Staat 9 Contact tussen kind en moeder in eerste jaar dat relatie na beëindiging van de relatie

Contact tussen kind en moeder	Mening van	
	vader	moeder
<i>Contact tussen de ex-partners: goed</i>		
%		
Goed	86	99
Redelijk	12	1
Slecht	2	0
Geen contact	0	0
Weet niet	0	0

abs.=100%

Totaal 86 87

Contact tussen de ex-partners: geen contact

%

Goed	27	76
Redelijk	4	3
Slecht	21	3
Geen contact	39	17
Weet niet	9	1

abs.=100%

Totaal 56 94

3. Samenvatting en conclusie

Het aantal echtscheidingen is sinds halverwege de jaren negentig niet verder toegenomen. Wel is het totale aantal relatie-ontbindingen gestegen. Per jaar worden ongeveer 100 duizend relaties ontbonden. Naar schatting zijn daarbij tussen de 50 en 60 duizend kinderen betrokken. Op basis van de uitkomsten van het OG2003 kan worden bepaald dat jaarlijks 11 duizend kinderen worden geconfronteerd met gescheiden ouders die geen contact meer met elkaar hebben en ongeveer 19 duizend kinderen met gescheiden ouders die een slecht onderling contact hebben.

Hoewel de mannen en vrouwen in de steekproef geen ex-partners van elkaar waren, zouden de antwoorden op vragen waarop een objectief antwoord kan worden gegeven toch redelijk met elkaar moeten overeenkomen, omdat de steekproef is herwogen op een groot aantal variabelen. In dit onderzoek zijn voor alle onderzoeksvragen die betrekking hebben op de scheiding de antwoorden van zowel mannen als vrouwen geanalyseerd. Voor een aantal vraagstellingen met een objectief karakter, zoals 'Wie ging als eerste het huis uit?', blijken de antwoorden van beide seksen redelijk goed overeen te komen. Deze bevinding duidt erop dat de antwoorden van de respondenten representatief zijn voor de gehele populatie. Voor vraagstellingen met een subjectief karakter, zoals die betreffende de redenen voor scheiding en het contact tussen kinderen en ouders, zijn de antwoorden van mannen en vrouwen soms sterk verschillend.

Ook Kalmijn en De Graaf (2000) kwamen in hun echtscheidingsonderzoek op verschillen in subjectieve antwoorden tussen mannen en vrouwen. Zij gaven als verklaring dat het verschil is gelegen in de perceptie die ex-partners van de situatie na de scheiding hebben. Vrouwen geven een negatiever beeld van de situatie rondom de scheiding dan mannen. Dit hangt waarschijnlijk samen met de schuld-vraag met betrekking tot de scheiding.

Ook bij de betrekkelijk objectief te beantwoorden vraag wie als eerste de beslissing nam om uit elkaar te gaan, komen verschillen in de antwoorden voor. Mannen, maar meer nog vrouwen, vinden in meerderheid dat zij het initiatief hebben genomen tot scheiding. Beide seksen zeggen minder vaak aan de kant te zijn gezet door de partner. Waarschijnlijk hebben de respondenten hun antwoorden laten beïnvloeden door de voor hen meest wenselijke situatie (zie ook Kalmijn en De Graaf, 2000). Dit geldt ook voor de antwoorden op de vragen over het contact tussen ouders en kinderen. Het is denkbaar dat moeders het contact tussen hun ex-partner en kind in het eerste jaar na de scheiding negatiever beoordelen dan het in werkelijkheid was, terwijl vaders het contact positiever beoordelen.

Dat man en vrouw een verschillende visie hebben op het verloop van de scheiding, blijkt ook uit de verschillen in de antwoorden op de vraag wat de reden was van de scheiding. Vaak wordt de schuld bij de ex-partner gezocht, kennelijk omdat men niet graag zelf het boetekleed aantrekt.

Wil men een goed beeld krijgen van de gebeurtenissen rond de scheiding, dan spelen twee zaken een belangrijke rol: de perceptie van de respondent en de weging van de steekproef. Het is het van belang dat vragen over (echt-)scheiding aan zowel mannen als vrouwen worden gesteld. Worden alleen vrouwen of mannen over de scheiding ondervraagd, dan ontstaat een eenzijdig beeld van de werkelijkheid. Die werkelijkheid zal vaak in het midden liggen. Het maakt daarbij niet uit of beide ex-partners, dan wel één van de partners, wordt ondervraagd. Naar verwachting laten de antwoorden op vragen met betrekking tot scheiding bij een goed herwogen personensteekproef een overeenkomstig beeld zien.

Literatuur

CBS, 2001, Vademecum Gezondheidsstatistiek Nederland 2001. CBS, Voorburg/Heerlen.

CBS, 2005, Statistisch Jaarboek 2005. CBS, Voorburg/Heerlen.

Fischer, T., 2004, Parental divorce, conflict and resources. Ponsen en Looijen BV, Wageningen.

Fokkema, C.M., 2001, Verdeling van huis en haard na echtscheiding. Demos 17(6), blz. 45–47. NIDI, Den Haag.

Graaf, A. de, 1996, De invloed van echtscheiding van de ouders op relaties van jongeren. Maandstatistiek van de Bevolking 44(8), blz. 7–12. CBS, Voorburg/Heerlen.

Graaf, A. de, 2001, Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin. Maandstatistiek van de Bevolking 49(4), blz. 12–15. CBS, Voorburg/Heerlen.

Graaf, A. de, 2002, De invloed van het ouderlijk gezin op relaties van jongeren. Maandstatistiek van de Bevolking 50(1), blz. 4–8. CBS, Voorburg/Heerlen.

Kalmijn, M. en P.M. de Graaf, 2000, Gescheiden vaders en hun kinderen: een empirische analyse van voogdij en bezoekfrequentie. Bevolking en Gezin (29)2, blz. 59–84. NIDI/CBGSDen Haag/Brussel.

Singendonk, K. en G. Meesters, 2002, Kind en echtscheiding. Een ontwikkelingspsychologisch perspectief. Swets en Zeitlinger BV, Lisse.

Spruijt, E., H. Kormos, C. Bruggraaf en A. Steenweg, 2002, Het verdeelde kind. Literatuuronderzoek omgang na scheiding. Capaciteitsgroep Kinder- en Jeugdstudies Universiteit Utrecht.

Steenhof, L. en C. Harmsen, 2002, Ex-samenwoners. Maandstatistiek van de Bevolking 50(3) blz. 17–20. CBS, Voorburg/Heerlen.

Steenhof, L. en K. Prins, 2005, Echtscheiding van ouders en kinderen. Bevolkingstrends 53(4), blz. 47–52.